

of Islam -järjestön kautta. Vaikka islam on Yhdysvalloissa edelleen pien-
nen vähemmistön uskonto, sen vaikutus populaarikulttuuriin on ollut näkyvää esimerkiksi hiphop-musiikin kautta. Antero Leitzingerin kirjoitus valottaa tataarien kulttuurisen tai kansallisen sekä uskonnollisen identiteetinmäärittelyn hankaluutta. Samalla tataarien islam näyttäytyy eräällä tavalla kulttuurisesti ongelmattomana. Leitzingerin mukaan tataarit ovat onnistuneet yhtäältä säilyttämään islamilaisen uskon kristillisissä valtioissa ja yhteiskunnissa, toisaalta olemaan kulttuurisesti hyvin sopeutuvaisia. Kulttuurisesti Suomen tataarit ovatkin oman tyyppisensä ja selkeästi muista Suomen muslimeista erottuva ryhmä, jota Leitzinger pitää eräällä tavalla kotouttamisen malliesimerkinä.

MINNA HIETAMÄKI,
TEOL. TRI, HELSINKI

**BERIT S.
THORBJØRNSRUD (RED.)
De kristne i Midtøsten:
Kampen for tilhørighet.
Oslo: Cappelen Damm
2015. 265 s.**

De kristna i Mellanöstern är nu ett aktuellt tema med tanke på de prövningar de får gå igenom särskilt i Irak och Syrien. Då det ofta framförs en hel del överdrifter av entusiastiska aktivister är det bra att insatta forskare försöker skapa reda i det hela. Det har ett antal norska Mellanösternexperter, de flesta knutna till Institutet för kulturstudier och orientaliska språk (IKOS) vid Oslo Universitet, nu gjort med denna antologi. Och har lyckats både väl och ibland mindre väl.

Antologin innehåller 12 bidrag skrivna av 11 forskare. I inledningen (ss. 15–36) ger redaktören Berit S. Thorbjørnsrud en kort översikt av de kristnas historia i Mellanöstern

och går också in på den delikata frågan om antalet kristna idag. Faktum är att ingen vet det exakta antalet kristna i olika länder i Mellanöstern, men det finns många som framför sina bedömningar som om de vore etablerade sanningar. Thorbjørnsrud följer i hög grad de beräkningar som PewResearchCenter gjort och som bland annat hävdar att andelen kristna i Egypten, Israel/Palestina, Jordanien, Syrien och Libanon från år 1900 till år 2010 sjönk från 10 till 5 procent. Det absoluta antalet kristna ökade däremot betydligt.

I det andra kapitlet (ss. 37–55) analyserar Oddbjørn Leirvik vilken status de kristna traditionellt haft under islamskt styre, både enligt texterna och i verkliga livet. I de klassiska texterna finns både positiva och starkt negativa uttalanden om kristendomen och tidigt fick de under islamiskt styre så kallad dhimmi-status, vilken innebar ett skydd men samtidigt också att de kristna (liksom judarna) var andra klassens medborgare. Exakt hur detta tog sig uttryck varierade mycket över tid och från plats till plats.

Stephan Guths artikel om de kristnas bidrag till islamisk kultur och arabisk identitet (ss. 57–74) har dessvärre vissa brister. Redan i första stycket lyfter han fram den stora betydelse som "kristna araber" hade, men det främsta exemplet på detta, hur klassiska grekiska verk översattes till arabiska i Bagdad på 800-talet, utfördes inte av araber utan av assyrier. Intressant är däremot Guths iakttagelse att moderna kristna arabiska författare i huvudsak skriver helt sekulärt utan att religion skulle vara något tema.

Bernt Brendemoens artikel om de kristna i Turkiet (ss. 75–94) är på flera sätt klagörande, men har också betydande brister. Små fel har smugit sig in: de kristnas andel i dagens Turkiet är drygt en promille, inte under en promille. Sultan Abdül-Hamid II avsattes år 1909, inte år 1908. Atatürk var inte ett efternamn som Mustafa Kemal tog, ut-

an en äretitel som han gavs av nationalförsamlingen. I uppräkningsen av våld mot kristna under senare år omnämns morderna på Andrea Santoro år 2006, på Hrant Dink år 2007 och tre protestanter i Malatya samma år men av någon anledning inte mordet på biskop Luigi Padovese år 2010.

Värre är det som sägs om det armeniska folk mordet. Avsnittet är inte långt men i likhet med officiell turkisk historieskrivning ger Brendemoen stort utrymme åt de armeniska upproren. Sen heter det att "därför" satte regeringen igång med massarresteringar av armenier. Författaren ger sken av att den ungturkiska regimens åtgärder var en reaktion på armenisk upprorsriskhet, inte – vilket är det korrekta – att de så kallade armeniska upproren (oftast desperata försök till självförsvar) var en reaktion på långvarigt osmanskt förtryck och tilltagande våld mot armenierna.

Bård Helge Kårtveits artikel om de palestinska kristna (ss. 95–114) har, föga överraskande, som budskap att de kristna palestinierna emigrerar på grund av den israeliska ockupationen, inte för att de känner sig trängda av radikala islamister. Sanningen är att de kristna palestinierna emigrerar av bägge orsakerna, även om deras kyrkoledare i likhet med Kårtveit alltid skyller allt på Israel. Talar man med vanligt folk – vilket Kårtveit som under lång tid bott i området säkert har gjort – brukar man få höra en annan historia. I artikeln saknas helt incidenter då muslimer gett sig på kristna, som i Taybeh år 2006, eller kritiska röster som Samir Qumsieh. Av någon anledning känner antropologen Kårtveit dessutom inte till ordet "evangelikaler" utan talar om "evangelister".

I det sjätte kapitlet (ss. 115–133) analyserar Kari Vogt den koptisk-ortodoxa kyrkan efter den arabiska våren. Kopterna utgör Mellanösterns största kristna folkgrupp och de genomgick svåra tider i samband med störtandet av Mubarak år 2011 och

de kaotiska förhållandena efter det. När general Sisi störtade den islamistiska presidenten Mursi år 2013 och ordning återställdes gav den koptiske påven Tawadros II sitt helhjärtade stöd till Sisi. Det här är ett ständigt dilemma för kopterna och andra kristna i regionen: stabilitet är bra för en trängd minoritet, men stabilitet kommer i regel till priset av att man tummar på demokratin och de mänskliga rättigheterna. Däremot har det skett en förändring sedan Tawadros tillträdde såttillvida att det ekumeniska arbetet förstärkts och det har tagits steg mot en demokratisering inom kyrkan.

Nora Stene analyserar i sitt bidrag (ss. 135–155) den koptiska söndagsskolan, som haft stor betydelse i den koptiska renässans som ägde rum på 1900-talet. Eftersom kyrkan inte kan rekrytera nya medlemmar utifrån är det helt avgörande med tanke på framtiden att ge sina egna barn och ungdomar en gedigen kristen fostran.

I det åttonde kapitlet (ss. 157–172) ger Anne Hege Grung en introduktion till de kristna kyrkorna i Libanon. Mycket är väl skrivet och intressant, bland annat det faktum att de kristna i Libanon går flitigare i kyrkan än muslimerna i Moskén. Märkligt är det dock att författarinnan tror att Johannes Paulus II:s klassiska uttalande om att "Libanon är mer än ett land, det är ett budskap till öst och väst" härstammar från dennes efterträdare, Benedikt XIV. Och jag har inte varit i stånd till att luska ut vilket folk Grung syftar på med "sassinerna". I det nionde kapitlet (ss. 173–192) analyserar Kai E. Kverme olika visioner för de kristna i Libanon. Han koncentrerar sig på "patriarken, generalen och doktorn", det vill säga den tidigare maronitiska patriarken Nasrallah Sfeir, general Michel Aoun och Dr. Samir Geagea samt maktkampen mellan dessa. De kristna i Libanon är politiskt splittrade, men har trots det en stark ställning både politiskt, ekonomiskt, kulturellt och medialt.

Brynjar Lia analyserar i sitt bidrag (ss. 193–213) vad dagens jihadist-rörelser anser om de kristna. Retoriken mot "korsfararna" är hatisk, men med det menas västvärlden, inte de kristna i Mellanöstern. Lia har analyserat jihadistisk litteratur, bland annat Islamiska Statens engelskspråkiga tidning *Dabiq*, och kommit till att jihadisterna i enlighet med islamisk tradition inte vill utrota de kristna utan att dessa ska ingå en pakt om underkastelse och betala *jizya*. Gör de det blir de lämnade ifred. Lia har säkert rätt på denna punkt, men dessvärre finns det talrika exempel på att jihadisterna varit så fanatiska att de i handling gått längre än så och bombat kyrkor, kidnappat kristna flickor och ställt kristna inför valet att konvertera eller dö.

I ett ytterst intressant kapitel (ss. 215–236) beskriver Berit S. Thorbjørnsrud ett dåligt känt faktum, nämligen att de kristnas antal på den arabiska halvön har ökat markant. Det torde idag finnas 3,2 miljoner kristna på den arabiska halvön vilket är mer än i alla andra länder i Mellanöstern sammanlagt, Egypten borträknat. I Saudi-Arabien finns inte en enda kyrka, men i Kuwait, Förenade Arabemiraten, Qatar och Oman har det under senare tid byggts stora katolska, ortodoxa, koptiska, anglikanska och andra kyrkor. Så gott som alla kristna i dessa länder är gästarbetare, med ytterst begränsade rättigheter. Bara ett fåtal kan räkna med att någonsin få medborgarskap.

I det sista kapitlet (ss. 237–258) analyserar Sven Thore Kloster hur man i Norge sett på de kristna i Mellanöstern. En stor del av kapitlet handlar om Israel/Palestina-konflikten men också senare års rapportering om ökad förföljelse tas upp. Kloster understryker vikten av att inte sticka under stol med negativa element hos Mellanösterns kristna, som bristande jämställdhet och utbredd antisemitism.

Som helhet är boken – som alla antologier – ojämn. Många bidrag

ger en bra översikt över frågeställningarna och vissa är speciellt insiktsfulla. Men mycket är också så förutsägbart.

SVANTE LUNDGREN
DOC., SÖDERTÄLJE

**SAMUEL BYRSKOG,
TOM HOLMÉN & MATTI
KANKAANNIEMI (ED.)**
**The Identity of
Jesus: Nordic Voices.
Wissenschaftliche
Untersuchungen zum
Neuen Testament 373.**
**Tübingen: Mohr Siebeck
2014. 250 s.**

Kysymykseen Jeesuksen identiteetistä ja itseymmärryksestä palataan tutkimuksessa yhä uudestaan. *The Identity of Jesus: Nordic Voices* esittelee Jeesuksen identiteetin tutkimuksen nykytilaa. Artikkelikokoelman tekstit perustuvat Åbo Akademiassa järjestetyssä symposiumissa vuonna 2010 pidettyihin esitelmiin. Teoksen tavoitteena on erityisesti esitellä pohjoismaisten tutkijoiden tekemää historiallisen Jeesuksen tutkimusta. Kari Syreeni aloittaa kokoelman lähestymällä historiallisen Jeesuksen tutkimusta hermeneuttisesta näkökulmasta. Hän tarkastelee Jeesustutkimuksen historiaa ja sitä, miten tutkijat ovat konstruoineet sekä Jeesus-tutkimuksen historiaa että historiallista Jeesusta. Tämän jälkeen seuraa yhdeksän varsinaisesti historialliseen Jeesukseen keskittyvää artikkelia.

Per Bilde käsittelee Jeesuksen omintakeisuutta verrattuna muihin samana aikana vaikuttaneisiin juutalaisiin hahmoihin kuten Johannes Kastajaan, Qumranin teksteissä esiintyvään Vanhurskauden opettajaan sekä Juudas Galilealaiseen. Aiemmassa tutkimuksessa Jeesuksen ainutlaatuisuus on ollut ongelmaton lähtökohta, joten sitä ei ole tut-